وَٱضْرِبُوهُنَّ ۖ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا۟ عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا ﴿٣٤﴾

Dan perempuan-perempuan yang kamu bimbang melakukan derhaka, hendaklah kamu menasihati mereka, dan (jika mereka berdegil) tinggalkanlah (pulaukanlah) mereka di tempat tidur, dan (kalau mereka masih degil) pukullah mereka (dengan pukulan yang ringan dengan tujuan untuk mengajar). Jika mereka taat kepada kamu, maka janganlah kamu mencari jalan untuk menyusahkan mereka. Sesungguhnya Allah Maha Tinggi lagi Maha Besar.

(An-Nisa`: 34)

Jika perselisihan suami isteri tidak dapat diselesaikan oleh mereka berdua, dan mereka meminta pertolongan orang lain, perkara ini hendaklah dibawa kepada pemerintah (hakim). Pemerintah mestilah melantik dua orang pengantara muslim, adil dan tahu cara menyelesaikannya. Disunatkan seorang daripadanya adalah daripada keluarga suami dan seorang lagi daripada keluarga perempuan.

Kedua-dua pengantara (orang tengah) ini hendaklah bertindak sebagai wakil suami isteri tersebut. Kedua-dua perantara disyaratkan mendapat persetujuan suami isteri sebagai wakil masing-masing. Kedua-dua perantara ini akan berusaha mencari jalan perdamaian untuk menyelesaikan masalah yang berlaku. Mereka hendaklah berusaha bersungguh-sungguh untuk menyelesaikannya.

Sekiranya berjaya, itulah sebaik-baiknya. Sekiranya gagal, suami hendaklah mewakilkan kepada pengantaranya untuk menceraikan isterinya dan menerima bayaran khulu' daripada isterinya. Isteri juga hendaklah mewakilkan kepada pengantaranya untuk menyerahkan bayaran khulu' jika dia seorang yang waras, dan menerima penceraian tersebut.

Kedua-dua pengantara hendaklah menceraikan pasangan suami isteri tersebut jika mereka berdua berpendapat itulah jalan penyelesaiannya. Jika mereka berselisih pendapat dan tidak dapat mencapai kata sepakat, pemerintah (hakim) hendaklah melantik dua orang pengantara lain sehingga mereka boleh mencapai kata sepakat.

Jika kedua-dua suami isteri tidak bersetuju dengan kedua-dua pengantara tersebut dan tidak ada apa-apa perkembangan terhadap

masalah mereka, pemerintah hendaklah menghukum suami atau isteri yang berlaku zalim, dan mendapatkan hak untuk suami atau isteri yang dizalimi. Hukuman yang dijatuhkan hendaklah berdasarkan keterangan dua orang perantara yang dilantik. Allah Taala berfirman:

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَٱبْعَثُوا۟ حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِۦ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَآ إِن يُرِيدَآ إِصْلَٰحًا يُوَفِّقِ ٱللَّهُ بَيْنَهُمَآ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا ﴿٣٥﴾

Dan jika kamu bimbangkan perpecahan di antara mereka berdua (suami isteri), maka lantiklah orang tengah (untuk mendamaikan mereka, iaitu) seorang daripada keluarga lelaki dan seorang lagi daripada keluarga perempuan. Jika kedua-dua orang tengah itu (dengan ikhlas) bertujuan hendak mendamaikan, nescaya Allah akan menjadikan kedua (suami isteri) berpakat baik. Sesungguhnya Allah sentiasa mengetahui lagi amat mendalam pengetahuan-Nya.

(An-Nisa`: 35)

Suami Nusyuz

Jika suami berlaku zalim seperti tidak menunaikan hak isteri dalam pembahagian giliran bermalam atau hak nafkah atau, bercakap atau bertindak kasar terhadap isteri, isteri hendaklah memperingatkan suaminya terhadap haknya yang mesti ditunaikan seperti, isteri memperingatkannya dengan firman Allah Taala:

وَعَاشِرُوهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُوا۟ شَيْـًٔا وَيَجْعَلَ ٱللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا ﴿١٩﴾

Dan bergaullah dengan mereka (isteri-isteri) kamu itu dengan cara yang baik. Jika kamu merasa benci kepada mereka (disebabkan tingkah laku mereka, maka janganlah kamu terburu-buru menceraikan mereka), kerana boleh jadi kamu bencikan sesuatu, sedangkan Allah hendak menjadikan pada apa yang kamu benci itu kebajikan yang banyak (untuk kamu).

(An-Nisa`: 19)

Isteri juga hendaklah mengingatkan suaminya dengan sabda Rasulullah s.a.w.:

خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي.

Sebaik-baik kamu ialah yang paling baik kepada ahli keluarganya, dan saya adalah orang yang paling baik di kalangan kamu kepada ahli keluargaku.[1]

اِسْتَوْصُوْا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا.

Terimalah pesananku supaya berbuat baik kepada kaum wanita (termasuk para isteri).[2]

Isteri juga hendaklah memberi amaran kepada suami mengenai akibat buruk kezalimannya. Jika peringatan tersebut berkesan, itulah yang terbaik. Jika tidak berkesan, masalah tersebut hendaklah dibawa kepada pemerintah (qadi) untuk dia (isteri) mendapatkan haknya. Ini kerana qadi dilantik untuk mengembalikan hak kepada empunya hak dan isteri yang tidak mampu mendapatkan haknya secara sendirian.

Qadi mesti mewajibkan suami memberikan hak giliran bermalam, menunaikan segala hak isteri dan tidak berlaku zalim terhadap isteri.

Jika suami berkelakuan buruk dan menyakitkan isteri dengan memukulnya atau mencela isteri tanpa sebab, qadi hendaklah melarangnya daripada berkelakuan sedemikian. Jika suami melakukannya kembali, isteri boleh menuntut agar qadi menjatuhkan hukuman ta'zir terhadap suaminya. Qadi hendaklah menjatuhkan hukuman ta'zir dalam bentuk yang boleh meyedarkan suami.

Jika perselisihan berpanjangan, qadi boleh melantik dua orang perantara sebagaimana yang telah kami sebutkan sebelum ini untuk menyelesaikannya. Atau menceraikan mereka berdua jika jalan penyelesaiaan menjadi buntu. Firman Allah Taala:

1 Riwayat Tirmizi dalam kitab al-manakib, bab kelebihan isteri-isteri Nabi s.a.w., no. 3892, daripada Sayyidatina Aisyah r.ha..

2 Riwayat Bukhari dalam kitab nikah, bab wasiat tentang kaum wanita, no. 4890; dan Muslim dalam kitab penyusuan, bab wasiat tentang kaum wanita, no. 1468, daripada Abu Hurairah r.a..

وَإِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ

Jika seorang perempuan bimbang (akan timbul) nusyuz daripada suaminya, atau tidak melayaninya, maka tiadalah salah bagi mereka (suami isteri) membuat perdamaian di antara mereka berdua (secara yang baik). Perdamaian itu lebih baik (bagi mereka daripada bercerai berai).

(An-Nisa`: 128)

KECACATAN YANG MEMBOLEHKAN FASAKH NIKAH DAN KESANNYA

Kita akan membahagikan perbincangan ini kepada dua iaitu kecacatan yang membolehkan fasakh nikah dilakukan dan kesan daripada fasakh nikah yang disebabkan oleh kecacatan yang berlaku.

Pertama: Kecacatan yang Membolehkan Fasakh Nikah

Kecacatan yang membolehkan fasakh nikah terbahagi kepada dua:

1. Kecacatan yang boleh menghalang daripada berlakunya persetubuhan seperti terputus kemaluan atau mati pucuk bagi lelaki dan lubang faraj tertutup disebabkan tumbuhnya tulang atau daging bagi perempuan.
2. Kecacatan yang tidak menghalang daripada berlakunya persetubuhan tetapi terdapat penyakit menjijikkan atau merbahaya yang menyebabkan pasangan suami isteri tidak dapat hidup bersama kecuali terpaksa menanggung kesusahan (kemudaratan) seperti kusta, sopak dan gila.

Pembahagian Kecacatan Jika Dilihat kepada Suami Isteri

Kecacatan yang dilihat kepada pasangan suami isteri terbahagi kepada tiga bahagian:

1. Kecacatan yang boleh berlaku kepada suami dan isteri seperti kusta, sopak dan gila.
2. Kecacatan yang khusus kepada isteri sahaja iaitu tumbuh daging atau tulang yang menutup lubang faraj.

3. Kecacatan yang khusus kepada suami sahaja iaitu terputus zakar atau mati pucuk.

Kecacatan yang Boleh Berlaku kepada Suami dan Isteri

Jika suami atau isteri mendapati pasangannya mempunyai penyakit gila, kusta atau sopak, dia mempunyai pilihan untuk fasakhkan nikah, sama ada dia juga mempunyai penyakit tersebut ataupun tidak. Ini kerana manusia merasa jijik melihat kecacatan orang lain tetapi tidak merasa jijik jika kecacatan tersebut ada pada dirinya sendiri.

Dalil Wujudnya Pilihan Disebabkan Kecacatan Ini

Dalil seseorang mempunyai pilihan sama ada memfasakhkan nikah atau tidak disebabkan pasangannya mempunyai kecacatan yang disebutkan di atas ialah hadis berikut:

> *Nabi s.a.w. telah berkahwin dengan seorang perempuan daripada kabilah Ghifar. Setelah dibawa masuk kepada Baginda s.a.w., Baginda mendapati pada pinggangnya terdapat penyakit sopak. Baginda pun bersabda: "Pakailah pakaianmu, dan kembalilah kepada keluargamu." Baginda juga bersabda kepada keluarga perempuan itu: "Kamu telah menyembunyikan kecacatannya daripadaku."*[1]

Imam Syafie meriwayatkan bahawa Sayyidina Umar bin al-Khattab r.a. telah memisahkan pasangan suami isteri disebabkan penyakit kusta, sopak dan gila. Tindakan seperti ini diambil berdasarkan petunjuk Rasulullah s.a.w.. Dalam hadis sahih, disebutkan:

فِرَّ مِنَ الْمَجْذُوْمِ كَمَا تَفِرُّ مِنَ الأَسَدِ

Larilah daripada pesakit kusta, sebagaimana kamu lari daripada singa.[2]

Imam Syafie berkata dalam kitab karangannya *al-Umm*: "Penyakit sopak dan kusta boleh menjangkiti pasangan. Hampir-hampir tidak ada seorangpun yang merasa selesa untuk berjimak dengan pasangan yang menghidapi penyakit itu."

1 Riwayat Baihaqi (7/214) daripada Ibnu Umar r.huma..
2 Riwayat Bukhari dalam kitab perubatan, bab kusta, no. 5380.

Kecacatan yang Khusus kepada Isteri

Jika suami mendapati kemaluan isterinya tertutup disebabkan tulang atau daging yang tumbuh, dia berhak memfasakhkan perkahwinan kerana kecacatan ini menghalang daripada mencapai maksud perkahwinan iaitu persetubuhan.

Kecacatan yang Khusus kepada Suami

Jika isteri mendapati kemaluan suaminya terpotong atau mati pucuk, dia mempunyai hak fasakh.

Mawardi meriwayatkan bahawa ulama sepakat menyatakan, isteri boleh memilih untuk fasakh jika kemaluan suaminya didapati terpotong atau mati pucuk kerana kecacatan itu menghalang maksud perkahwinan.

Kecacatan Berlaku Selepas Akad Nikah

Jika kecacatan yang disebutkan sebelum ini berlaku kepada suami atau isteri selepas akad nikah sama ada selepas persetubuhan atau sebelumnya, kecacatan tersebut boleh menghalang persetubuhan seperti terpotong kemaluan, atau mati pucuk bagi suami, atau lubang faraj isteri tertutup disebabkan daging atau tulang yang tumbuh, atau kecacatan tersebut tidak menghalang daripada berlakunya persetubuhan seperti sopak, kusta dan gila, pasangannya boleh memilih untuk fasakh nikah sama seperti kecacatan yang telah dibincangkan sebelum ini.

Walau bagaimanapun, mati pucuk yang berlaku selepas persetubuhan dikecualikan daripada hukum di atas. Dalam masalah tersebut isteri hilang hak untuk memilih fasakh kerana maksud nikah di pihak isteri iaitu mas kahwin dan persetubuhan telah tercapai. Perkara tersebut telah sempurna sebelum berlakunya mati pucuk.

Mengubati Kecacatan

Jika lubang faraj yang tertutup boleh diubati dengan melakukan pembedahan dan isteri pula bersetuju untuk melakukannya, ketika itu suami tidak ada pilihan untuk fasakhkan nikah kerana tidak ada sebab yang membolehkan fasakh.

Begitu juga jika penyakit gila, sopak dan kusta boleh diubati, hak fasakh dibatalkan kerana tiada faktor yang membawa kepada fasakh.

Hak Wali untuk Fasakhkan Nikah

Wali perempuan mempunyai hak fasakh jika dia mendapati pengantin lelaki mempunyai kecacatan sebelum berlakunya akad nikah. Hak ini ada pada wali sama ada pengantin perempuan setuju dengan fasakh tersebut ataupun tidak. Ini kerana wali akan merasa malu dengan kecacatan yang berlaku.

Wali tidak mempunyai hak untuk fasakhkan nikah jika kecacatan berlaku selepas persetubuhan. Ini kerana pada adatnya, rasa malu tidak menimpanya, berbeza dengan kecacatan yang berlaku sebelum akad.

Begitu juga wali tidak mempunyai hak untuk fasakhkan nikah disebabkan kecacatan mati pucuk dan terpotong kemaluan yang berlaku sebaik sahaja selepas akad. Ini kerana mudarat itu hanya dihadapi oleh isteri sahaja dan dia meredainya. Pada adatnya rasa malu tidak menimpa wali.

Fasakh dengan Segera

Hak fasakh nikah kerana kecacatan yang disebutkan di atas (apabila ia wujud) hendaklah dilakukan dengan segera kerana ia adalah *khiar aib*. Rasa tidak puas hati (tidak reda) hendaklah segera dikemukakan. Pengantin perempuan, begitu juga pengantin lelaki mestilah segera membawa perkara itu kepada hakim (qadi) untuk meminta fasakh.

Jika salah seorang daripada mereka mengetahui kecacatan pasangannya tetapi mendiamkan diri sahaja, haknya untuk fasakhkan perkahwinan terbatal. Kecuali jika dia tidak tahu bahawa dia berhak meminta fasakh maka haknya masih kekal.

Fasakh Memerlukan Keputusan Qadi

Pengantin lelaki atau pengantin perempuan tidak boleh memfasakhkan sendiri perkahwinan mereka disebabkan berlakunya kecacatan yang telah disebutkan. Mereka mesti membawa perkara itu kepada qadi serta meminta qadi memfasakhkan nikah tersebut. Jika kecacatan terbukti wujud, qadi hendaklah memfasakhkan perkahwinan itu.

Memberikan Tempoh kepada Suami yang Mati Pucuk

Jika terbukti suami mati pucuk, qadi hendaklah memberikan tempoh kepadanya selama setahun berdasarkan kalendar hijrah.

Ini dilakukan dengan andaian kecacatan itu akan hilang dengan berubahnya musim. Jika andaian itu tepat, itulah yang lebih baik. Jika sebaliknya, perkahwinan itu hendaklah difasakhkan.

Dalilnya ialah kata-kata Umar bin al-Khattab r.a. mengenai suami yang mati pucuk: "Dia diberi tempoh selama setahun. Jika dia mampu (bersetubuh), perkahwinan dikekalkan. Jika tidak, mereka hendaklah dipisahkan dan isteri berhak mendapat mas kahwin serta mempunyai edah."[1]

Bagaimana Mensabitkan Suami Mati Pucuk

Semua kecacatan yang disebutkan di atas disabitkan dengan pengakuan atau laporan doktor. Kecuali mati pucuk, ia hanya disabitkan dengan pengakuan suami di hadapan qadi (hakim). Ataupun isteri bersumpah ketika suami enggan bersumpah apabila qadi memintanya bersumpah untuk membuktikan bahawa dia bukan seorang yang mati pucuk.

KEDUA: KESAN DARIPADA FASAKH NIKAH YANG DISEBABKAN OLEH KECACATAN YANG BERLAKU

Jika berlaku fasakh nikah atas permintaan suami atau isteri disebabkan kecacatan-kecacatan di atas, maka fasakh itu berlaku sebelum persetubuhan atau selepasnya, atau kecacatan itu berlaku sebelum persetubuhan atau selepasnya.

1. Jika fasakh berlaku sebelum persetubuhan, mas kahwin tidak dikenakan. dan tidak ada bayaran *mut'ah* untuk isteri.

   Ini kerana jika kecacatan itu berlaku kepada suami, isteri yang meminta fasakh. Oleh sebab itu dia tidak mendapat apa-apa. Jika kecacatan itu berlaku kepada isteri, isteri juga tidak mendapat apa-apa kerana penceraian itu adalah disebabkan oleh kecacatan yang ada padanya dan seolah-olah dia yang melakukan fasakh.

2. Jika fasakh berlaku selepas persetubuhan, manakala kecacatan pula berlaku sebaik saja selesai akaq, atau berlaku di antara akad dan persetubuhan, dan suami tidak menyedarinya, Isteri wajib mendapat *mahar misil.*

1 Riwayat Baihaqi dalam kitab nikah, bab tempoh bagi yang mati pucuk, 7/226.

3. Jika fasakh dan kecacatan berlaku selepas persetubuhan, isteri wajib mendapat semua mas kahwin yang telah disebutkan ketika akad. Ini kerana mas kahwin mesti dibayar dengan berlakunya persetubuhan sebelum wujudnya sebab-sebab fasakh. Berlakunya kecacatan selepas persetubuhan tidak merubah hakikat tersebut.

Suami Tidak Boleh Menuntut Balik Mas Kahwin daripada Orang yang Menipunya

Suami tidak boleh menuntut balik mas kahwin daripada wali atau isterinya yang menipunya. Ini kerana dia telah mendapat manfaat daripada faraj isterinya yang dinilai ketika akad. Gambaran penipuan yang berlaku ialah isteri atau wali tidak menceritakan kecacatan isteri kepada suaminya, dengan syarat kecacatan itu berlaku sebelum persetubuhan.